

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ВІДПОВІДНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ІНШОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Печенізька Світлана Сергіївна

кандидат філологічних наук, доцент
провідний науковий співробітник відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

У сучасному полікультурному світі метою навчання іноземних мов, зокрема англійської як всесвітньо визнаної мови міжнародного спілкування, є: «використання іноземної мови як інструменту в діалозі культур і цивілізацій сучасного світу» [2], що обумовлює потребу формування відповідної соціокультурної компетентності у процесі вивчення іноземних мов.

Як відомо, іншомовна комунікативна компетентність включає в себе: 1) **мовну** (фонетичну, граматичну, лексичну, орфографічну); 2) **мовленнєву** (в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі); 3) **соціокультурну**, яка передбачає «знайомство тих, хто навчається, з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки і здатністю користуватися елементами соціокультурного контексту, релевантними для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови. Ці елементи – звичаї, правила, норми, соціальні умовності, ритуали, соціальні стереотипи, країнознавчі знання та ін.» [2]. Отже, оволодіння соціокультурною компетентністю передбачає засвоєння необхідного мінімуму соціокультурних знань, а також системи навичок та вмінь узгоджувати свою поведінку у відповідності до комунікативних завдань, враховуючи можливі розбіжності трактування сенсів у різних культурах, що відображається в особливостях перекладу, у вербальному та невербальному спілкуванні. Наприклад, на запитання «How are you?» англійці не чекають розгорнутої детальної відповіді – це скоріш ввічлива форма вітання, стандартний обмін люб'язностями за етикетом, що зазвичай зводиться до нейтрального: у всіх все «ОК», а «Nice to meet you!» використовується тільки один раз під час знайомства, а не кожного разу при зустрічі тощо.

Та чи про всі соціокультурні особливості йдеться у шкільних підручниках, які ознайомлюють з іноземною культурою через мову? Чи готують ці засоби до справжніх, не відірваних від життя, реалій іншої країни, аби наші співвітчизники свідомо розуміли всі можливі виклики і ризики, пов'язані з проживанням, навчанням або роботою за кордоном? Так, за статистикою ще до війни в США вже проживало близько 1 857 000 українських мігрантів [1], а з початком російського широкомасштабного військового вторгнення на територію України з 2022 року кількість біженців зростає, перетворюючись на «міграційний капітал» [1] інших країн. Чи взагалі можливо органічно інтегруватися в іншу культуру зі своїми особливостями менталітету, звичками побуту й мислення, щоб не відчувати себе там чужим? Чи можна подолати культурні бар'єри разом з мовленнєвими? Наскільки може відрізнятись теорія від практики? Розглянемо на прикладі міжкультурної комунікації українців з американцями.

Поняття культурної відповідності «**cultural fit**» [4; 5] якнайкраще відображає вище зазначений феномен. Цей термін вперше фігурує ще у 1980-х роках у статті американської дослідниці Лорен Рівері в «New York Times», а в Україні тільки починає популяризуватися, набуваючи зараз все більшого значення через вимушену міграцію наших співвітчизників з об'єктивних причин, що обґрунтовує актуальність його дослідження з метою оптимізації інтеграції у різних країнах. Так, здатність до культурної придатності чи непридатності може допомогти або навпаки – завадити мігрантам успішно інтегруватися в чужому культурному середовищі, тож не варто недооцінювати важливість цього феномену як основи формування соціокультурної компетентності, яку варто закладати у процесі вивчення іноземних мов ще зі

школи: з учнями середнього та старшого шкільного віку, щоб спростити потім процес міжкультурної взаємодії.

Проте, як стає зрозумілим з проведеного у грудні 2023 – січні 2024 рр. анонімного опитування учнів 9-11 класів у трьох різних закладах загальної середньої освіти України (100 осіб), не всі культурні традиції американців є відомими для них, а отже зрозумілими й прийнятними для українців, так само як і не всі особливості нашого менталітету можуть бути відповідно сприйняті іноземцями. А це означає, що важливо враховувати всі пов'язані з цим можливі проблеми, аби адекватно вирішувати питання міжкультурної соціалізації й адаптації. Відтак задля досягнення цієї мети стає визначальною роль вчителя як «**медіатора**» [3] навчального процесу, тобто соціокультурного посередника під час комунікації між представниками різних культур для кращого порозуміння між ними, здатного розтлумачити специфіку різних світоглядів як на мовному/мовленнєвому рівні, так і на поведінковому, семантичному й культурологічному.

Отже, поняття «**cultural fit**», яке уособлює собою в широкому сенсі відповідність індивіда культурним особливостям певної країни, актуалізує потребу долучення цього терміну до процесу навчання, засвідчуючи важливість розуміння всіх можливих соціокультурних відмінностей, аби свідомо робити свій вибір щодо освіти, праці чи проживання в тій чи іншій країні. Усім бажаючим пов'язати свою діяльність з реальним іншомовним середовищем варто замислитися над питаннями різниці менталітету, мислення і життя в іншому культурному середовищі *до*, а не *після* переїзду, щоб визначити для себе, чи насправді вони до цього готові. У зв'язку з цим питання підготовки майбутніх українських випускників до позитивного вирішення всіх зазначених вище соціокультурних завдань під час опанування іноземних мов потребує подальшого, більш детального дослідження, так само як і роль вчителя-медіатора.

Список літератури:

1. Амелін, А. (2019) Секрети міграційної політики США для України. URL: https://nv.ua/ukr/opinion/migranti-v-ssha-yak-ukrajini-zminiti-svoyu-ekonomiku-ostanni-novini-50059471.html?utm_source=set_lang&utm_medium=in_article&utm_campaign=langanalytics
2. Власенко, Л. В. & Божок, Н. О. Соціокультурна компетенція при вивченні іноземної мови. Київ: Національний університет харчових технологій. 3 с. URL: <https://www.pdau.edu.ua/np/pdf4/6.pdf> (дата звернення: 08.04.2024)
3. Редько, В. Г., Коваленко, О. Я., Шопулко, М. Н., Горошкін, І. О., Довбищенко, Ф. В., Пасічник, О. С. & Яковчук, М. В. (2023) Медіація як вид навчальної діяльності у процесі формування в учнів досвіду іншомовної комунікативної взаємодії. Навчання іноземних мов у гімназії: Збірник методичних матеріалів для вчителів іноземних мов / за заг. ред. Редька В. Г. Тернопіль: Лібра Терра. С. 48–54.
4. Benstead, S. (2019) What is cultural fit and why is it important? breatheHR. URL: <https://www.breathehr.com/blog/topic/company-culture/what-is-cultural-fit-and-why-is-it-important>
5. Lee, S. (2023) Culture Fit: What you need to know. Culture Amp Blog. URL: <https://www.cultureamp.com/blog/culture-fit-what-you-need-to-know>